

Ο JOSEPH RIVIÈRE ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ.

ΤΟΥ ΦΙΛΟΥ ΜΟΥ Ε. G. CAHEN,

ΤΟΥ ΦΟΤΙΣΜΕΝΟΥ ΘΑΥΜΑΣΤΗ ΤΗΣ ΛΕΠΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ ΤΟΥ RIVIÈRE.

Ἐνάμεσα στὴν πυκνὴ φάλαγγα τῶν νεο-γάλλων λογοτεχνῶν τῆς *Avant-Garde*, ξεχωρίζει ὀλωσδιόλου ἰδιαίτερα ἡ εὐγενικὴ φυσιογνωμία τοῦ ποιητῆ Joseph Rivière.

Στὶς ἀρχὲς τοῦ 1917, μὲ τὸ θάρρος καὶ τὴν αὐτοθυσία ποὺ χαρακτηρίζει τὶς ἀνώτερες ὑπάρξεις, συγκεντρώνοντας γύρω του κάποια ἰδιόρρυθμα ταλέντα — μερικὲς ἐκλεκτὲς ἰδιοφυΐες: Ker-Frank-Houx, René-Marie Hermant, Alfred-Louis Manoury — ὁ Rivière σήκωσεν ἀνδρόπερα τὴ σημαία τῆς ἀνεξάρτητης σκέψης.

Ἡ ἐμφάνιση τοῦ μηνιαίου περιοδικοῦ του, τοῦ «*SOI-MÊME*», ἔκαμε τὴν καλύτερὴ ἐντύπωση. Καί, στὴ δίχρονη σταδιοδρομία του, (γιατὶ ἀπὸ τὸν περασμένο Γενάρη δὲν ἐκδίδεται πιά) τὸ λογοτεχνικὸ ὄργανο τοῦ φίλου μας Rivière τιμήθηκε μὲ τὴ συνεχῆ συνεργασία τῶν διαπρεπέστερων συγγραφέων τῆς ἐποχῆς μας: Romain Rolland, Han Ryner, Gérard de Lacaze-Duthiers, Philéas Lebesgue, Camille Spiess, Marcel Loumaye, Marcel Sauvage, Louise Bodin, κτλ.

Μὰ ἡ ἔκδοσι τοῦ «*SOI-MÊME*», ὅσο ἀξιοζήλευτη, ὅσο τεχνικὴ (γιὰ νὰ μεταχειρισθῆμε ἕναν ὄρο τοῦ de Lacaze-Duthiers) κι' ἂν εἶνε, δὲν παρουσιάζει ὀλόκληρο τὸ ἔργο τοῦ Rivière. Ὅχι! Ἔχομε ἀκόμη νὰ ἐξετάσωμε, σύντομα ὅσο καὶ ἀμερόληπτα, τὰ τέσσαρα βιβλία του: «*En Passant...*» (1) τόμο πεζῶν ποιημάτων καὶ τραγουδιῶν σ' ἐλεύθερους στίχους μὲ πρόλογο ἐκτεταμένο τοῦ βιο-ψυχολόγου Camille Spiess, — «*En ces Temps Héroïques*» (2) — συλλογὴ ἀπὸ ζωντανὰ ἄρθρα πάνω σὲ ζητήματα σχετιζόμενα ἄμεσα ἢ ἔμμεσα μὲ τὸν παγκόσμιον πόλεμο, — «*Marines*» (3) — σειρὰ ἀπὸ φυσιολατρικὰ ἐλευθερόστιχα ποιήματα, ἐμπνευσμένα ἀπὸ τὴ θάλασσα καὶ τὶς πλήθεις ὁμορφιῆς της — καί, τέλος, τὴ μελέτη του γιὰ τὸν «*Camille Spiess*» καὶ τὸ ἔργο του (4).

Διαβαίνοντας, (*En Passant...*) ὁ Rivière παρατηρεῖ, αἰσθάνεται, ἐκπλήσσει, πονᾷ τραγουδεῖ. Κ' οἱ ἐκδηλώσεις τῶν συναισθημάτων του αὐτῶν ρυθμίζονται πάνω στὶς τοπικὲς καὶ καιρικὲς συνθήκες. Στὴν ἀρχὴ τοῦ δρόμου, παρατηρώντας, ὁ φίλος μας ἐκφράζει ἐντυπώσεις ἀπλές, ἡρεμες — ψυχολογημένες ὥστόσο. Φαίνεται ποὺ τὸ μάτι του εἶνε ἀπὸ τὰ πιὸ προσεκτικὰ. Καί, προχωρώντας, βλέπει τὶς διάφορες ἐλλείψεις, τοὺς ποικιλόμορφους περιορισμοὺς τῆς σημερινῆς ἀστυκῆς κοινωνίας μας, κατὰ τὴν πολεμικὴ ἐποχὴ. Ξαφνιάζεται γιὰ τὴν ἀφύσικη αὐτὴ κατάστασι. Πονᾷ. Καί τὸν πόνο του, (κρῖμα τρυφερότητα, λύπη καὶ ἐγκαρτέρησης) τὸν ἀπέραντο καημὸ του, τὸν κλείνει μέσα σὲ τραγούδια. Ρυθμισμένους στὴν εἰλικρίνεια τῆς ψυχῆς του, οἱ λέξεις πέρνουν μιὰ ξεχωριστὴ, συμβολικὴ σημασία. Εἶνε αὐτὴ ἡ οὐσία τῆς Μεγάλης Ἀγάπης. Τῆς ἀγάπης γιὰ τὴν ἀνθρωπότητα, γιὰ τὰ φτωχὰ ἀνθρώπινα ὄντα ποὺ εἴμαστε ἀνεξάρτητα ὄλοι μας, ποιοὺς λίγο, ποιοὺς πολὺ.

Ζήσαμε ὅμως καὶ μέρες ἀξέχαστες — σὲ χρόνους ἡρωϊκοὺς (*En ces Temps Héroïques*). Κι' ὁ Rivière — ὅπως ὄλοι μας ἄλλως τε ποὺ ἀλλοιώτικη θὰ θέλαμε τὴν ἐκδήλωσι τοῦ ἡρωϊσμοῦ αὐτοῦ: πιὸ ἀνεξίκακου, πιὸ κοντὰ στὴν ἀνθρωπινὴ μίξερια μας — νοιώθει τὸν ἑαυτὸ του νὰ πνίγεται μέσα στὴ μολυσμένη ἀτμόσφαιρα τοῦ ἐπίσημου πατριδοκαπηλισμοῦ (Maurice Barrès, Charles Maurras, Léon Daudet κ.τ.λ.). Ἡ ἐλεύθερη σκέψη του τὸν ἀναγκάζει νὰ διαμαρτυρηθεῖ. Κ' ἡ φωνὴ του ὑψώνεται στεντόρεια. Καταδικάζει τὸ πούλημένο φρόνημα, καυτηριάζει τὴ σαπίλα τῶν καθεστῶτων, χτυπᾷ κατακέφαλα τὴν κρατικὴ

(1) Ἐκδοσι τοῦ περιοδικοῦ «*Soi-Même*» — Paris, 1918.

(2) Ἐκδοσι τοῦ περιοδικοῦ «*Soi-Même*» — Paris, 1918.

(3) Περιοδικὸ «*Ariste* — Février, 1919.

(4) Ἐκδοσι Eugène Figuière & Cie — Paris, 1919.

ρουτίνα. Μά πόσο ή ἴδια φωνή γίνεται γλυκειά ὅταν μιλά γιὰ τὸ λατρευτὸ της Παρίσι καὶ τὶς ἐξοχές του, μελόχολη κ' ἰδανικά ἀπαλή ὅταν κάμνει τὸ πνευματικὸ μνημόσυνο ἑνὸς φίλου, ἑνὸς ἀδελφοῦ, ἑνὸς ποιητῆ, ἑνὸς ἀνθρώπου : τοῦ ἀλησμόνητου Edmond Adam.

Ἄλλὰ ἡ Φύση ἔχει δικαιώματα στὸ θαυμασμό μας : τὰ δέντρα, ὁ ἥλιος, ἡ θάλασσα. Αὐτὴ ἰδίως, ἡ μεγάλη ἐμπνεύστρια, τὸ τελειότερο πανθεϊστικὸ στοιχεῖο τῆς Ζωῆς... Κ' εἶνε οἱ ρυθμοὶ τῆς σάν τοὺς ψυχικούς μας. Πότε ἤρεμοι, πότε ἄρρωστοι ἢ ἠδονικοί καὶ πότε πάλι ἄγριοι, ἀχαλίνωτοι — κατακτητικοί. Οἱ *Marines* (τὸ τομίδιο ποὺ τόσο ἀριστοτεχνικά ἐξέδωσε τὸ περιοδικὸ «Ariste») ἀποτελοῦν ἓνα σπάνιο αἰσθητικὸ, φυσιολατρικὸ καὶ ποιητικὸ ἐντύπωμα. Στίχους σάν τοὺς πῶ κάτω, δύσκολα τοὺς ξεχνᾶ κανένας ὅταν τοὺς ἀνταμώσει μιά φορά :

... Au bout de la jetée
je suis seul sur un rocher,
où s'allume
la crinière haletante des flots
qui soufflent des naseaux
et crachent à mes pieds,
moi debout sur un rocher,
comme un dieu marin entre des gerbes d'écume. (MARINES-«Matin»)

ἢ ἀκόμη :

... La mer, ce soir, est un champ de combat
où les vents hors d'haleine
s'étreignent
au long des avenues mobiles de la plaine.

Les vagues dans la nuit galopent
vers le phare en capuchon blanc,
qui semble un pâtre surveillant
le troupeau dispersé de ses moutons baroques.

La mer chante sa litanie
sur la crête de ses vallons,
sous le regard de la lune épanouie
en le geste imposant de la bénédiction. (MARINES-«Soir d'Orage»)

καί, τελειώνοντας :

La mer somnole sous les draps blancs du soleil.
Une fraîcheur de coquille marine
plonge en mon cœur le sel de ses racines.
Je voudrais m'en aller au flux de l'éternel,
dans cette béatitude végétative. (MARINES-«Paresse»)

Πρέπει νὰ ὁμολογηθεῖ ὅτι ὁ Camille Spiess κ' οἱ βιο-ψυχολογικὲς θεωρίες του εἶνε, ἂν ὄχι ἀπόσοιτοι, τουλάχιστον δυσκατάληπτοι στὸ πολὺ ἀναγνωστικὸ κοινό. Ἀπὸ τὴν ἀρχὴ αὐτὴ ξεκινώντας, ὁ Rivière, σὲ μιά μονογραφία, («*Camille Spiess et son œuvre*») θαυραλέα ὅσο καὶ μεθοδικὰ καθώρισε τὴ διδασκαλία τοῦ Spiess, τοὺς ὀρισμούς της, τὰ κυριώτερα χαρακτηριστικὰ καὶ συστατικὰ της. Τοῦ ὀφείλομε μιάν ἐργασία ἐπιστημονικὴ πέρα-πέρα. Ἡ ὄλη μελέτη κερδίζει πολὺ ἀπὸ τὶς βιογραφικὲς σημειώσεις, τὶς σχετικὲς μὲ τὸν ἑλβετὸ φιλόσοφο, καὶ τὶς διάφορες γνώμες συγγραφέων διεθνῶς κύρους, γι' αὐτὸν καὶ γιὰ τὸ ἔργο του.

Δὲν θάθελα νὰ κλείσω τὸ πρόχειρο κι' ἄτεχνο σημειώμαί μου χωρὶς ν' ἀφιερῶσω λίγα λόγια στὸν Joseph Rivière — ὡς ἄτομο κι' ὡς φίλο.

Ὡς ἄνθρωπος, ἀπὸ τοὺς πῶ προοδευτικούς. Ὡς ἐπαναστάτης. Ὡς ἀτίθασσος. Ὡς γνήσιος ἀριστοκράτης σὲ αἴσθημα καὶ σκέψη. Ἐχει τὶς ἰδέες του — φωτεινές, μεγαλόπρεπες, ἀνεξάρτητες — κι' ἔννοεῖ νὰ ζήσει μ' αὐτές, ἀποκλειστικά, χωρὶς καμιὰ προσχώ-

ρηση σὲ κόμματα ἢ ομάδες, ἔστω κι' ὁμοφρονούντων. Τὸ θάρρος, ἡ εὐλικρίεια κ' ἡ ὑπερηφάνεια προσωποποιημένες. Μὲ τὸ ἔνστικτο τῆς αὐτοθυσίας ριζωμένο στὰ τρίσβαθα τοῦ εἶνε του, ἀγωνίστηκε — τίμια, ἀντρίκια, ὡς τὸ τέλος — τὸν ἅγιον ἀγῶνα τῶν ἰδεῶν του. Τὸ "SOI-MÊME" ποῦ, σχεδὸν μόνος του διατήρησε πάνω ἀπὸ δυὸ χρόνια, μὲ τόσο φανατισμό, μὲ τόση αὐταπάρνηση, εἶνε ἡ πειστικότερη, ἡ χειροπιαστή ἀπόδειξη τοῦ ὅ,τι πῶ πάνω λέμε.

Φίλος σπάνιος, καρδιακός, πιστός. Ἀκούραστος στὴν ἐξωτερίκευση τῆς ἀγάπης του. Μὰ σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο, εὐτυχῶς, ἡ δικαιοσύνη θριαμβεύει: ὁ Rivière εἶνε σ' ὄλους ἀγαπητός. Ὅποιοι τὸν γνωρίζει ἀδύνατο καὶ νὰ μὴ συνδεθεῖ σενότερα μαζί του. Ἡ εὐλικρίεια του σκλαβώνει.

Τελειώνοντας, ἔνα φοβοῦμαι: τὴν ἐνδεχόμενη δυσἀρέσκεια του γιὰ τὸ ἄρθρο μου αὐτό. Εἶνε τόσο μεγάλη ἡ μετριοφροσύνη του ποῦ δικαιολογεῖ μιὰ τέτοια ὑπόθεση. Ἀλλὰ ἡ φίλια μου κ' ἡ ἀγάπη γι' αὐτὸν τὸν ἐξαιρετικὸ ἄνθρωπο, εἶνε δυνατότερες ἀπὸ κάθε φόβο!...

ΚΑΪΡΟ, 1919.

ΠΑΝΟΣ ΣΤΑΥΡΙΝΟΣ

LE MOUVEMENT INTELLECTUEL EN FRANCE.

Mon ami Stéphanos Pargas, généreux directeur autant qu'érudit confrère, me prie de causer en ces pages des jeunes revues, des nouveaux livres qui paraissent en France. Comment résister à un désir émis par Stéphanos Pargas, dont l'active sympathie préside aux destinées de cette noble revue qu'est **Grammata**, servante de l'Idéal, propagatrice harmonieuse des voix de la Beauté.

L'effort n'est pas nouveau de **Grammata**, en faveur de la littérature de notre pays. Déjà ont été publiées en ces pages des traductions d'œuvres de prosateurs, de poètes, vivants ou disparus, glorieux ou qui le seront un jour: Baudelaire, Mallarmé, Zola, Fouillée, Verlaine, etc. et des modernes: Han Ryner, Ph. Lebesgue, Barbusse, René Ghil, Vielé-Griffin, André Spire, Martinet, Lebarbier, etc.

Je ferai part à nos amis d'Égypte, de Grèce, du fruit de mes lectures, du résultat de mes réflexions, sincèrement, sans parti-pris, comme j'en ai coutume. Je ne parlerai pas de toutes les revues qui paraissent en France; elles sont trop, mais seulement de celles qui me semblent présenter un effort d'art intéressant, des jeunes talents qui méritent d'être connus par la note personnelle qu'ils apportent à l'orchestration éternellement variable de la beauté.

Dans ce premier article, il me plaît de signaler, tout d'abord, les **Journées de XCMXVIII** (1), qui vont devenir les **Journées de XCMXIX**. C'est, à mon sens, l'une des mieux présentées, des plus intéressantes jeunes revues qui paraissent en ce moment à Paris. Son Comité de Rédaction comprend les noms de: Henri Béraud, Henri Barbusse, Francis Carco, Georges Champeaux, Gabriel-Jules Gros, Marius Mermillon, et parmi ses principaux collaborateurs: Fernand Divoire, Nicolas Beauvain, Georges Duhamel, René-Marie Hermant, Louis de Gonzague-Frick, Gérard de Lacaze-Duthiers, Michel Piot, Henri Strentz, Vaillant-Couturier, Charles Vildrac, etc. Des artistes tels que Marthe Deladune, Jean Deville, Francisque Laurent, Jacques Laplace ornent les pages des **Journées** de dessins, de frontispices, de culs de lampe, qui ajoutent l'agrément de l'art à la solidité de proses, à l'originalité de poèmes le plus souvent d'une maîtrise parfaite.

Les **Journées** paraissent quatre fois par an.

(1) Paris. 2, Passage Charles-Albert (18e).